

M é r y J á n o s

A Somorjáról kitelepített magyarok emlékhelye

A kitelepítetteknek emléket állító somorjai emlékhely igénye már nagyon régen, az úgynevezett rendszerváltoztatás után megszületett a somorjaiak fejében, a helyi önkormányzat azonban csak 1997-ben lépett ennek érdekében. Ekkor egy kis emléktáblát avatott a városvezetés, élén Fóthy János alpolgármesterrel és Pogány Erzsébettel, de a nagy tervek ellenére az emléktáblán csupán ennyi maradt: a meghurcoltak emlékére.

Az kitelepített somorjaiaknak való emlékéllítés igénye viszont továbbra is fennállt. Miután 2014-ben a képviselőtestület tagja lettem, több képviselőtársammal együtt elkezdtünk lobbizni a város vezetésénél, hogy itt az ideje egy emlékmű létrehozásának. Bárdos Gábor, Somorja akkori polgármestere és a képviselő-testület számos tagja is támogatta az ötletet. 2016-ban azonban a város felavatta Mátyás király mellsobrát, mely nagy ellenszenvet váltott ki a közelmúltban betelepült szlovákokban, ezért a vezetés elállt a gondolatól,

hogy az önkormányzat építse meg a kitelepítettek emlékművét. Azt javasolták, hogy szervezzük meg azt polgári társulásunkkal, mintegy civil kezdeményezésként: rendezzünk gyűjtést, s a város majd minden hiányzó költséget fedezni fog.

Voltak, akik a város peremére akarták helyeztetni az emlékhelyet. Ez volt az első harc. Az eredeti helyszín a katolikus templom melletti terület lett volna, mely a helyi katolikus egyház tulajdona. A helyi szlovák katolikusok „túlságosan nagy érdeklődéssel” figyelték a kitelepítettek emlékművének leendő helyszínét, s mivel ezt jelezték Myjavec Pál atya somorjai plébánosnak – aki előzetesen engedélyt adott az elhelyezésre –, úgy döntöttünk, hogy felsőbb engedélyt kérünk. Ezt azonban a pozsonyi püspökség nem adta meg.

Hosszasan sorolhatnám, mi minden hátráltatott bennünket 2016 decembere óta, amikor Lipcsey György Munkácsy-díjas szobrászművésszel, az emlékhely megalkotójával, valamint Bárdos Gáborral

Az emlékmű makettje a somorjai Gazda sor és a Fő utca találkozásánál

Méry János és Lipcsey György Munkácsy-díjas szobrászművész

először kezdtük keresni a városban az emlékmű helyét. A lényeg, hogy 2020-ra szinte a teljes összeget megszereztük, Nagyszombat megye is támogatta az emlékhely létrehozását több ezer euróval, a környék rendezését pedig a város vállalta el.

A megvalósítást 2020 márciusában kezdtük el. Voltak komoly viták, de ezek hozzásegítettek ahhoz, hogy az emlékhely minél méltóbb, minél komolyabb kivitelezésű, minél időtállóbb és minél esztétikusabb legyen. Sorolhatnánk, mi mindent dolgoztunk márciustól az emlékmű és a sínpart tartó betonlapok helyének kiásásától kezdve, a sínek felszedésén, elszállításán, elvágásán át, a több száz kilós bőröndök Hegyétéről (elkészítésük helyétől) történő elszállításáig, elhelyezéséig, majd a tárolás helyére szállításáig (a somorjai tűzoltók segítségével).

Az emlékhely egy korabeli vasútállomást imitál, korhű paddal és kandelláberrel. Lipcsey György, az emlékhely kb. 10 négyzetméteres alapterületén hat darab, kőből kifaragott, különböző méretű és súlyú bőröndöt helyezett el. Ez a kitelepített lakosok peronon hagyott, összepakolt csomagját szimbolizálja, melyet sokszor mégsem vihettek magukkal a családok.

Az emlékhely hátsó részén védőölpökből álló, mintegy méternyi magas fal van, melyre az emléktábla a következő szöveggel kerül fel, magyar, német és szlovák nyelven:

A jogfosztottság éveiben Somorjáról kitelepített és deportált magyar családok emlékére. 1945–1949.

A magyar szöveget több szakemberrel egyeztetve alkottuk meg, majd a fordításokat 4-5 különböző szakember fogalmazta meg, illetve ellenőrizte. A német és a szlovák nyelv sorrendjéről is hosszú vita folyt, s a sorrendről végül több történész, köztük egy szlovák szakvélemény bemutatásával döntött az MKP helyi frakciója, s fogadta el javaslatunkat.

Az emlékhelyet 2020. április 12-én szerettük volna felavatni, de közbejött a vírus első hulláma, mely még jobban megpecsételte a trianoni békediktátum amúgy sem boldog, 100. évfordulójának évét. A második időpontot november 22-ére tűztük ki, de a vírus II. hulláma keresztül húzta a számításainkat. Ezért úgy döntöttünk, hogy 2021. április 12-én, a Felvidékről Kitelepített Magyarok emléknapiján rendszeresen megtartott megemlékezés keretén belül avatjuk fel.

Mindenkit köszönet illet munkájáért, leginkább pedig az alkotót, Lipcsey Györgyöt, aki számos alkalommal járt Somorján, segítette a helyi harcokban, mindig mellettem állt, biztatott, és szinte anyagköltőségért vállalta el azt a hatalmas munkát, melyet a hat bőrönd kifaragása, a pántok megtervezése, kiöntése, és az egész folyamat igényelt. A 2016 decemberétől folyó tervezés, egyeztetés, vita és munka eredményeként egyre biztosabb, hogy létrejön a Somorjától kitelepített magyarok emlékhelye. Ez különösen fontos azért, mivel nagyon kevés méltó hely, illetve alkotás emlékezik meg a Felvidékről kitelepített és deportált magyarokról.

A műtárgyegyüttes végleges helyének előkészítése.

A befektetett munka egyetlen percét sem tartom feleslegesnek, hiszen úgy tekintek majd erre az emlékműre, hogy ez a legkevesebb, amit meghurcolt, megszégyenített, megalázott, szülőföldjükről elkergetett, vagyonuktól megfosztott szüleinkért, nagyszüleinkért,

dédszüleinkért megtehettünk. S bár fontos a hatalom, a pénz és az emberek véleménye, de egy dolog még fontosabb ezeknél: az, hogy emberek maradjunk, és hogy vállaljuk azt, kik vagyunk és honnan jöttünk.

Az emlékhely erre is emlékeztet bennünket!

Fotó forrása: Méry János